

Z I D O V

GLASILO ZA PITANJA ŽIDOVSTVA

UPRAVA I UREDNIŠTVO: ZAGREB, ILICA BROJ 31 III. KAT.
RUKOPISI SE NE VRAĆAJU.

PRETPLATA: GODIŠNJE K 240, POLUGOD. K 120, ČETVRTGOD.
K 60, POJEDINI BROJ K 6.— IZLAZI SVAKOG PETKA.

Potrebe i rad

Na izvršenje golemog djela zove vodstvo narod: Muževi, Židovi i nežidovi, koji su nakon godina dugih i teških borba izvojsili sjajan politički uspjeh, te predobili narode svijeta, da židovskome narodu opet povrate Palestinu kao narodnu domaju, upravili su na cijelokupno židovstvo apel na saradnju za obnovni rad. U toplom, kratkom pozivu iznijeli su potrebe, što ih iziskuje izgradnja Palestine. Bratskom ljubavlju, koja u času najvećega uspjeha zaboravlja na nanešene uvrede, na pravljene intrige i poteškoće u mnogim časovima ove herojske i često očajne borbe, traže učestvovanje svih onih, koji su dobre volje, da podupru djelo preporoda. Svaki Židov ima dužnost da učestvuje na obnovnom radu i da ga potpomaže i zato mora danas da svaki sebe pita, da li je već udovoljio svojoj općoj židovskoj obvezi, je li je učinio ono, što mu nalaže njegova židovska svijest u času, u kome su svi Židovi pred cijelim svijetom svojom čašću i ugledom vezani, da izvrše velike zadaće, što no su im povjerene po Ligi Naroda.

Najspremnije sile u židovstvu izradjuju stručnjačke planove po kojima se ima izvršiti djelo preporoda naroda i zemlje. Najplemenitiji i najidealniji dio židovske omladine ozbiljno se priprema da svojim vlastitim radom vrši pionirski rad u obnovi narodne domaje. Ugledni sinovi židovstva stavili su se na čelo jedne institucije, Keren Hajesoda, koja je zvana da namakne sredstva, što ih iziskuje izgradnja Palestine. Bez obzira na njihovu partijsku pripadnost našli su se na okupu, da svim svojim ugledom i svom snagom porade na tome, da predobiju i posljednoga Židova, da i on doprinese svoj obol za buduću domaju.

Taj apel vodstva mora da nadje odziva i u nas. Valja da i mi ozbiljno prionemo radu. Sad nakon ratifikacije mandata, kad smo postigli internacionalni charter, koji nam garantuje stvaranje židovske narodne domaje u Palestini, moramo ujediniti sve naše sile za obnovni rad, te nastojati, da ga moralno i materijalno obezbijedimo. Prošla su vremena, kad se svaki mogao otići izvršenju svoje židovske obaveze izgovorom, da su sva nastojanja oko ponovne izgradnje Palestine utopijska. Danas, kad je konačno potvrđen mandat, ne može nitko više posumnjati u provedivost konačkoga cilja, jer ostvarenje narodne domaje zavisi samo o nama, o našoj spremi i volji, o veličini naše požrtvovnosti i o ustrajnosti našega rada. Bit će naravno još mnogo zapreka i poteškoća, koje valja strpljivim naprezanjem naših skrajnjih sila savladati.

Os, oko koje se sada kreće i ako ne najvažniji, a ono barem glavni rad, mora da je osiguranje materijalnih sredstava za obavu temeljnoga rada u cilju stvaranja mogućnosti zaposlenja što većeg broja produktivnih rad-

nika. Vi, koji niste nikad u neprilici s pitanjima: pa što je dosad u Palestini već učinjeno? Pa što se može iz ove pušte zemlje da učini? Pa kako dugo će to djelo obnove da traje? — Vi treba da jednom i odgovorite. Da odgovorite spremnošću pridonajanja vrednota bilo moralnih, bilo materijalnih, kako biste opravdali Vaša pitanja, koja će dole dok niste dali svoga tributa, odzvanjati prizvukom puslog cinizma. A odgovorite li po Vašoj dužnosti brzo i izdašno, onda ćele doskora i ne pitajući naći odgovor u procvatu i brzom napretku djela, koje vodi k velebnoj obnovi naroda i zemlje, u kojoj će obnovljeni židovski narod opet moći da slobodan stvara djela, dostojna njegove velike prošlosti.

Dodoh, vidjeh i bjeh pobjeden

Piše reformni rabin dr. Aleksander Lyons
Brooklyn.

Rabin dr. Aleksander Lyons, poznat ne samo kao propovjednik već i kao književnik i izdavač vrlo raširenog lista, vratio se je s puta na blizom Orijentu te je nekoliko nedjelja boravio u Palestini. Njegovi dojmovi iz Palestine zaslužuju to veću pažnju jer sam naglašuje, da je prije bio otklonio cionizam.

Već dugi niz godina stavio sam se na raspolaganje Near East Relief Organisation, te sam u većim gradovima djelovao za dobrotvorne svrhe. Činio sam to, u koliko su mi to dopustile moje druge obveze, jer je spomenuta organizacija poduprla ne samo nevoljnike moje vlastite vjere, već je vršila jedno opće čovječje djelo, komu se nitko nije mogao, nije smio ukloniti. U priznanju toga moga rada pozvala me je rečena organizacija da posjetim one zemlje, u kojima ona djeluje, i da o tome izvjestim. Prema tome bilo mi je dano, da sam nakon duljeg boravka u Turskoj, Siriji, Grčkoj i Egiptu mogao da posjetim i Palestinu. Za ono nekoliko nedjelja moga boravka u svetoj zemlji mogao sam, uslijed velike susretljivosti zastupnika Keren Hajesoda, a to hoću odmah da kažem, najgrandioznije preduzeće, koje nastoji da ponovno izgradi domaju staroga Izraela, da tačno proučim prilike. Osjećam da sam kompetentan da govorim s nekim autoritetom, jer moj put nije bio posjet prolaznog turista odnosno svećenika, jer sam kolonije prošao uzduž i popreko i sve savjesno promatrao a i radi toga, što je takodjer važno, jer sam pošao u Palestinu u vrlo kritičnom raspoloženju, što više mogao bi reći upravo s nekom predrasudom. Na cionizam kao politički faktor nijesam se

nikada pozvao i ako ga nijesam javno pobijao. Osjećao sam da će sigurno nešto postati iz toga pokreta, na kojem su interesovani toliki odlični muževi moga naroda, pa da će to sigurno odgovarati židovskom idealizmu i duhu i postati blagodat za sve. Kad je potvrdom Palestine kao narodne domaje za Židove zahtjevala zbiljsko zalaganje svih za aktivni obnovni rad, nijesam više smio ostati neutralan i stajati postrance, već sam bio prisiljen da zauzmem svoje stajalište. Nijesam htio da se dadem voditi od bilo kojega mišljenja. Osjetio sam, da sam dosta star i duševno zrio da sebi mogu stvoriti vlastiti sud. Bio sam pripravan na svaku žrtvu, da nakon nužnih studija učestvujem svojim duhom i razumom na nastojanju svoga naroda. Danas mogu nakon savjesnog rada ustanoviti, da nisam u strogo političkom smislu više cionista, no prije, no moram priznati, da je bio posljedak moga boravka u Palestini ovaj: Dodoh, vidjeh i bjeh pobjeden. Što je dovelo do toga rezultata, hoću u kratko da razložim.

Posjetio sam gotovo sve kolonije u najraznijim predjelima zemlje. Našao sam ih naseljene po mladim ljudima i ženama iz istočne Evrope, personifikaciju požrtvovnog idealizma i praktičke dalekovidnosti, koja nigdje nije nadmašena i koja se mogla postići samo najvećim poteškoćama. Ovi mladi ljudi i žene u njihovim brojnim primjerima su produkti odgoja njihovih raznih domaćih institucija te su najsajniji primjer visokog stepena moralne i intelektualne kulture. Žive u najvećoj jednostavnosti, često se odriču i najelementarnijih udobnosti a ipak nijesu samo farmeri. Inspirira ih sjaj vizije aktivne saradnje kod ostvarenja obnove njihove narodne domaje, gdje mogu nespriječeno i nesmetano ostati vjerni uzvišenim idealima njihova naroda. Toj viziji za volju obavljaju s veseljem radove, kojima se u našem svijetu bave samo nenaobraženi i fizički jaki. Bila je to za mene upravo objava najsajnijih mogućnosti židovske sposobnosti, da promatram ove jake i mlade muževe i odlučne mlade žene, koje obavljaju najprostije radove, koji iziskuju najveći napor, kao pranje, tucanje kamenja, gradnju cesta, isušivanje, itd. pa ipak sve to obavljaju s tolikom ljubavlju i tolikim oduševljenjem što -više, židovski pioniri moraju pošto se Arapi još nijesu sprijateljili sa novim prilikama u zemlji, koja im je tako dugo bila domovinom da se bore s opasnostima i napadajima izvana i da im se odupru. Prema tomu potrebna je najveća pažnja a naročito noću valja čuvati židovski rad. Što su postigli ovi

mladi krasni ljudi, koje su produkte odhrali bogatstvu i bezbrojnim mogućnostima palestinskog zemljišta, brzo će bez dubljega studija moći da upozna svaki posjetnik. To što sam vidio od života ovih izvrsnih mladih muževa i žena na brežuljcima i u dolinama Palestine, mora mišljenje svakog, bio i prije svemu tome protivnik, promijeniti i postići, da od kritike i opozicije predje na suradnju i hvalu.

Što sve nije učinjeno u Palestini, a naročito u Jeruzalimu pod auspicijama Keren Hajesoda podupiranjem hebrejske kulture u školama i u vrlo važnim sanitarno medicinskim radovima? Bila je moja prednost da sam zadnjih godina posjetio u najraznijim krajevima svijeta brojne zajednice i došao u vezu s najraznijim židovskim institucijama, ali nigdje nijesam osjetio tako pravi židovski entuzijazam kao ovdje u svetoj zemlji u onome, što je ovdje židovski narod stvorio.

Moramo reći, da potvrda engleskoga mandata nad Palestinom i odredbe istoga za Židove znači u istinu poziv na suradnju za sve Židove. To nema ništa zajedničkog s time, što se obično označuje s cionizmom. Balfourova deklaracija znači da moramo prihvatiti ovu povoljnu židovsku priliku, kakovu nijesmo imali već toliko vijekova. U tom su očekivanju stvorili Židovi iz Palestine, kao i Židovi iz drugih zemalja u Palestini preduzeća, koja pružaju neizmjerne mogućnosti na dobru cijeloga svijeta, i cijeloga Izraela. Komercijalno i kulturno može stara zemlja da se pomladi i da u njoj, prema staroj biblijskoj rečenici, opet teče mlijeko i med. Uzmimo primjerice samo židovski universitet, gdje razvoju židovskih sposobnosti do najvišeg usavršenstva ne će biti zapreka, već gdje će taj razvoj biti postulat, jer će osjećaj vlastite snage obvezati sinove i kćeri Izraela da pokažu, kakav neizmjeran udio mogu doprinijeti općem dobru. Prema tome znači mogućnost ostvarenja obnove Palestine uistinu apel na cjelokupno židovstvo svijeta, da saradjuje na izgradnji Palestine. Uspjeh ili neuspjeh, prvi staviti će se na račun Židova cijeloga svijeta, htjeli to oni ili ne htjeli, posljednje bi ih potpuno diskreditiralo. Ta prilika mora

da potstrekne sve Židove na pokušaj. Nijedan Židov nema prihvatljivi izgovor, bilo s kojega god gledišta da uskrati moralnu i materijalnu potporu najraznijim interesima i aspiracijama palestinske obnove. Svi Židovi moraju da posvete tim nastojanjima sve svoje raspoložive sile, da se konačno omogući naseljivanje Židova za samovladu a ujedno i njihova želja da budu na korist cijeloga čovječanstva. Čini mi se, da je sad za Židove došao čas, da pokažu kako će svoju vlastitu zemlju udesiti, da s njome sami vladaju ili da najave svoj bankrot.

Židovska kolonijalna banka

K njezinom 20.-godišnjem poslovanju.

Piše Bernhard Weinert, Zürich.

Ove godine slavi Židovska kolonijalna banka 20.-godišnjicu svoga poslovanja. Kao poduzeće, koje nije osnovano samo »kao obični institut sa ciljem da odbacuje što više dividende i sa svrhom da dioničarima osigura velike dobitke, već kao financijski instrument, po kojemu se imadu ideje cionizma praktički izvesti, imala je banka zadatak, da stvori onu uredbu, koju je Herzl u »Judenstaatu« označio Jewish Company-om. Onda mišljaše Herzl na jednu Jewish Company, koja valja da provede sve, što će Society of Jews, ono društvo koje će predstavljati »državotvornu vlast« Židova, »znanstveno i politički« pripremiti. Nju imao je da zapadne veliki zadatak provedenja imigracije u židovsku zemlju.

U svojoj pariškoj radnoj sobi sanjao je Herzl o jednoj milijardi maraka, koja bi imala da stoji na raspoloženje Jewish Company-i. U onim je danima još mislio, da će čovječanstvo odmah shvatiti, da se pomaganjem Židova ima da podmiri jedan stari dug i da će se moći postići učestvovanje velebanaka. Ne uspije li to, došle bi na red srednje banke, a kao skrajnje sredstvo stavio je u izgled jedan javni zajam, na kojem bi imali da učestvuju Židovi i kršćani. »Začudna i nova forma plebiscita«.

Ali se nadao što ih je Herzl stavio na suradnju bogatih Židova na djelu oslobođenja njegova naroda, nijesu ispunile.

Židovski krugovi u Londonu učinili su svoj pristup ovisnim o pristupu pariškog Rotschilda. Ovaj se ali pokazao prilično suzdržljivim, jer nije vjerovao u provedivost osnove. Preostao je konačno samo treći put. Masa Židova imala bi da primi sama u ruke svoju sudbinu. Cijonistička Organizacija obrazovana je na demokratskoj osnovci, a njezin institut Kolonijalna banka izgradjena kao popularni financijski instrument, koji odgovara razvitku pokreta. Banka nije obični novčani zavod, već ima da uvažava svenkupnost interesa židovskog naroda«.

Uz ovu pretpostavu zaključio je već prvi Bazelski kongres, da osnuje banku. Praktično provedenje prepušteno je Akcijonom komitetu. Ovaj zadatak ali nije nipošto bio lahko riješiv. S jedne strane tjerao je Herzl na žurbu i čeznutljivo iščekivao akcionu sposobnost banke, jer je htio da sa gotovim financijskim instrumentom stupi pred Sultana i vlasti, da raspravlja o stećenju Palestine. Ta već je u »Judenstaatu« izrekao misao sanacije turskih financija po Židovima, kao kompenzaciju za čarter u Palestini. S druge strane nastupile su gotovo nepremostive poteškoće. Veoma je čudno — za nežidovski vanjski svijet ostaje nerazumljivim — da židovski narod, koji stavlja tako veliki postotak finansijera i bankara, nailazi na zaprijeke, kad se radi o tome, da osnuje jednu malu židovsku banku, koja bi imala da služi ideji oslobodjenja Židova iz ropstva progonstva. Razlog ima da se traži u okolnosti, da su veliki židovski finansijeri i bankari bili spremni da preuzinu sve moguće poslove samo ne židovske. Bože sačuvaj, samo nikakva židovska banka! Oni su spasili uzdrmane financije Kine, davali su novca pogromskoj Rusiji, ali za Palestinu nijesu se mogli predobiti. A zašto baš Palestinu? To zvući prežidovski, pitao je jednoć jedan od ove gospode. A tako mišljahu i ostali.

U ovim nastojanjima oko osnutka banke podupirao je Herzla David Wolfson iz Kölna. Kao trgovac prvoga reda obrazovao je mjeseca marta 1898. zajedno sa dr. Bodenheimerom i dr. Schauerom provizorni odbor, koji je imao da obavi predradnje. Odbor je imao da se bori sa gotovo neprebrodjivim poteškoća-

Feuilleton

DAVID FRISCHMANN.

(1864.—1922.)

Piše dr. M. Margel.

II.

O Frischmannovim književnim tvorevinama nemamo do danas iscrpivoga prikaza, koji bi nam jasno i neposredno osvijetlio ovu vanrednu ličnost i njeno duboko značenje za razvoj jevrejske književnosti posljednjih četiri decenija. Ni na kojem se području novojevrejske književnosti ne da zamisliti i jedna faza bez Frischmanna, koji je s razvojem ove književnosti tako usko i nerazdruživo srasao, te se s pravom može reći, da je književnost rasla s njime. Ahad Haam, neustrašivi pobornik načela evolucije i filozofskoga idealizma, polazio je od hladnoga, kritičnoga razuma, kako bi djelovao na židovski narodni duh. Tek izabranici bijahu kadri da ga shvate, narod ostade netaknut. Frischmann, preteča

Ahad Haamov, bio je narodu bliži, jer je ovaj mogao da razumije i osjeća njegove riječi. Obrazovani je i tankočutni esteta Frischmann nastojao da probudi narodno osjećanje, koje je zbog nedaća galuta otupjelo za ljepotu i skladnost u književnosti i umjetnosti, u prirodi i životu, te da židovsko srce učini pristupačnim za dojmove istinskoga života. Njegovo geslo bijaše: »Ne započinje spasenje izvana, već iznutra; ne započinje ono kod mozga, već kod srca!«

Ne zaražen šovenskom tjesnogrudnošću polazio je Frischmann u dijagonalnoj opreci prema Berdičevskome za tim, da u korito jevrejske književnosti navrati evropsku kulturu. Berdičevski je naimne oslanjajući se tijesno na Nietzschea kušao da s pomoću pretjeranoga evropejstva iskorijeni sve predajom sačuvane kulturne vrednote židovstva, pa da posudu židovstva ispuni sadržinom evropejstva. Frischmannu je naprotiv Nietzscheova nauka o »vječnome po-

vratku« bila živo vrelo za životnu snagu stvaralačkoga duha židovskoga naroda, koja se neprestano obnavlja i pomladjuje. Nietzscheovu »preobrazbu vrednota« nije on poput Berdičevskoga gledao u rušenju onoga, što postoji, već u oživljavanju i preporadjanju onoga, što se predajom sačuvalo. U tom je smislu stvorio Frischmann majstorski jevrejski prijevod »Zaratustre«, koji nadvisuje sve prijevode ovoga djela na druge jezike. Kako u njega u opreci prema Nietzscheu, a u skladu s načelima židovske etike imade samilosti i suza, spremnosti na pomoć i utjehe za život bolesnika, slabića i posrnutih, to se kod njega Nietzscheova »volja k moći« promiseće u »volju k nadi«.

Po ovome svome naziranju bio je Frischmann možda jedan od najvećih zagovornika nacionalnoga židovstva. Gotovo u svim najboljim tvorevinama njegova duha nailazimo na volju k nadi. Oni i nije mogao da drugačije misli i pjeva, jer, kako sam već spomenuo, nije stva-

ma. Židovski finansijeri iznesoše, kako je već rečeno, različite primišljaje. Oba velika židovska društva, koja su po njihovim plemenitim osnivačima bila namijenjena daleko višim svrhama, no onomu, što su postala pod upravom njihovih slijednika **Alliance Israelite Universelle** i **J. C. A.** nastojala su pod raznim izlikama da se oslobode od saradnje. Konačno obećahu svoje učestvovanje — govorilo se o svoti od 10 milijuna funti — kad će biti vidljivih uspjeha. Pariški Rotschild uskratio je svoju potporu, jer bi se mogla stvar smatrati »formom zlatne internacionalne«. Uostalom je sa osnutkom banke simpatizovao. Kad su londonski židovski krugovi kušali da rastepu banku, spriječio je to on. Frankfurtskom Roschildu nije stvar bila dovoljno pobožna. Drugi finansijeri opet usprotivili su se imenu »**Židovska nacionalna banka**«. U najboljem slučaju obećavali su kao Poljakov, neoficijelnu potporu.

Ostavljajući na cjedilu od novčanih magnata, od onih muževa, koji se sili i zadovoljni, ne brinuše mnogo za svoj narod, nije borcima o narodnu stvar preostao drugi put, nego da se obrate na narod. Na one siromašne, gladne i mučene Židove upravljen je poziv, da si sami stvore instrumenat oslobodjenja.

Kod svijetu ovih radova neumorno je saradivao Wolffsohn. Njemu o bok stajao je poznati haaški financier Jacobus Kann. Iza dugih i teških pregovaranja uspjelo je konačno, da je u decembru g. 1898. u Londonu banka oficijelno osnovana, da se počelo sa predradnjama za registrovanje i da je obrazovano upravno vijeće od 7 članova. U ovoj sjednici bankovnog odbora započela je borba o naziv instituta. Herzl je kategorički izjavio: »Ja ne dam svoje privole za koji drugi naziv«. Wolffsohn-u je uspjelo, da je Herzlovo mnijenje pobijedilo.

U ono vrijeme nastupala su prva razilaženja mnijenja medju radenicima za banku. Herzl, koji je na to čekao, da »svaku vidljivu zgodu upotrebi da sa raspoloživim sredstvima unaprijedi stvar«, postao je nestrpljiv i tražio otvorenje banke. Kann i Wolffsohn htjeli su da počnu tek iza temeljite priprave.

U prvome redu valjalo je započeti s otvorenjem subskripcije. Tu su nastu-

pile velike poteškoće. Nije se našla nijedna veća banka, koja bi bila pripravna, da preuzme ulogu subskripcionog mjesta. U ovoj nuždi našao se — kako to često biva — pomoćnik u osobi poznatoga prijatelja cionista, Grossherzoga Fridrika Badenskoga. Ovaj knez, koji je Herzlu gdjeokoj zatvorena vrata otvorio, bio je i sada spreman da pomogne. Herzl, Wolffsohn i Kann došli su u Karlsruhe i Herzl je primio od Grossherzoga jedno pismo, u kojemu mu knez za iscrpivo i povjerljivo razlaganje velikoga plana izriče hvalu i nadu, da će **Deutsche Bank** u Berlinu stvar poduprijeti.

Ali tu se dogodilo za neupućene nešto začudnoga. Kneževa riječ, koja je cionističkom vodji češće olakšala diplomatske rasprave, koja mu je pripravila put k njemačkom Kaiseru i u Carigradu pružala potporu, nije mogla ni jednoga od židovskih direktora **Deutsche Bank** da uvjeri. Kad su naime Wolffsohn i Kann u Berlinu osvanuli s pismom Grossherzoga, obećao im je direktor **Deutsche Bank**, **Siemens**, da će se za stvar zauzeti kod nadzornog vijeća. Sutradan je došlo pismo s kojim se stvar odklanja i to uplivom jednog židovskog direktora. Konačno je uspjelo da se nadje jedno subskripciono mjesto. **Schaffhausenscher Bankverein** izjavio se pripravnim da preuzme upravu depota. Medjutim je mjesec marta 1899. preduzet formalni osnutak banke **The Jewish Colonial Trust Ltd.**-u je svrha, da koncentracijom i komercijalnim ujedinjivanjem poglavito židovskog kapitala i židovske industrije u Siriji i Palestini, zemljama koje se imadu privesti kolonizovanju, promiče postignuće konačnog cilja cionizma.

Nominalna glavica imala je da iznosi 1 milijun funti. Akcijonu sposobnost postizava banka iza uplaćenih 250 hiljada funti. Da ali Cionistička Organizacija ne bi ostala bez upliva na banku, predano je sto osnivačkih dionica Nadzornom vijeću (uvijek Akcijoni komite). Ove akcije ali ne daju prava ni na dividende, ni prava glasa za njihovo ustanovljenje.

Subskripcija dionica je započela. Usprkos neumornog nastojanja svijetu cionističkih grupa priticala su plaćanja veoma sporo. Hvala Wolffsohnovoj požrtvovnosti uspjelo je da su ovi zli mjeseci izdr-

žani bez dugova. Mjeseca oktobra 1901. godine izrekla je jedna sjednica Boarda akcijonu sposobnost banke. Uza sve to nijesu poteškoće prestale. Ujedno je rasla napetost izmedju osoba vodstva. Naročito je to bila protimba izmedju Herzla i Kanna, koja je ležala u razilaženjima mnijenja u pogledu uprave banke. Wolffsohn, koji je većinom dijelio Kannovo mnijenje i htio da banka bude samo stručno upravljana, kušao je neko vrijeme da posreduje. Kad je ali Kann svoju saradnju otkazao, odlučio je on da odstupa. Pisao je Herzlu: »Savjetovati više ne mogu. Odviše Vas dobro poznam i znam, da moga savjeta ne ćete poslušati. Moja je najdublja želja, da Vam uspije, da iz ove afere izadjete, a da ne pretrpíte odveć veliku štetu. Mene pako pustite sada, kao vjernog odanog Vam prijatelja, da odstupim, kako ne bi morao da osim lijepih nada ne izgubim i Vaše prijateljstvo i sklonost. To je za mene kao cionistu prvi mutni, beznadni dan, dao Bog da imam krivo«.

Herzl odgovorio je osorno, gotovo otresito: »Vi valjda ne tražite izgovora, da me napustite? Ako ste umorni, kao što gdjeokoji drugi, onda prepustite meni, da za Vas nadjem lijepi, reprezentativni izgovor, koji se može ljudima prikazati, jer inače se blamirate. Ali Vi blamirate i mene, jer sam tako dugo u Vas vjerovao i dopustio da zavirite u nutrinju moga srca. Dva dana borio se Wolffsohn samim sobom. Pobjedilo je prijateljstvo k Herzlu. Ostao je na svom mjestu. Odano je pisao vodji: »Dobrovoljno ne ću cionizma ni Vas nikada ostaviti. Vjerujem u cionizam i u Vas (jer samo Vas držim vodjom), kako samo jedan pobožni sa svakim trzajem svoga srca može da vjeruje u svoje najviše svetište. Pripravan sam sada i unapredak, da se s Vama a po Vašoj želji i sam popnem na svako brdo«.

Tako je Wolffsohn kojega kraj Kanna Cowena u Londonu ide zasluga, da su banku priveli u život, ostao uzdržan J. C. T.-. Radi nedostatka sredstava nije Kolonijalna banka mogla da postizava velikih uspjeha. U toku godina se je sve više razvila, pa je danas zvana da kod izgradnje naše zemlje igra važnu ulogu. Valjalo je provaliti dugi i teški put. Ipak

rao po hladnim silogizmima razuma, već žarkim, neugasivim čuvstvom, što izvire iz srca i jednakim žarom prodire u srce. U svojoj nam pjesmi »Bišvil hamasiah« (Za Mesiju) jasno kazuje, da sve svoje djelovanje i nastojanje posvetimo bogatoj budućnosti židovskoga naroda. »Svi su radnici« — veli on u ovoj alegorijskoj pjesmi — »odavno dovršili svoj posao, jedino mi još uvijek oklijevamo.« Zato mu valja i dalje čekati i nadati se, jer »još nije dovršena duša Mesijina«...

Nastojeći neumorno, da ga narod što bolje shvati, nadovezuje on u svojim radovima na starožidovske priče i legende, da tako zagrije i oduševi srce priprostoga čitaoca za svetu riječ jevrejske poezije. U svakoj njegovoj pjesničkoj tvorevini naći ćemo koju sličicu iz židovske prošlosti, iz života židovskoga čovjeka i šarolike, zanimive crtice iz krajeva svete zemlje. Iz dubine židovske duše, u koju je umio da zaroni kao malo tko, crpao je dražesne priče i legende — dragocjeno

biserje, što ga je nanizao u prekrasni djerdan, da njime okiti čelo jevrejske muze. Iz njegovih »Agadot« (Priče) donajemo, da je i starožidovska priča poznavala »čizme od sedam milja«, »plašt, što čini nevidljivim« i »čarobni prsten«. Osobito mu je lijepa balada »Handava« (Darivanje), u kojoj čitava općina dariva mladoga na smrt bolesnoga učenika Jesive, i to ne novcem, već godinama. Svaki pojedinac doprinosi jedan dio svoga života: ovaj nekoliko dana, onaj jednu sedmicu, mjesec ili godinu svoga vlastitog života, da produži život bolesnikov. Kći najuglednijega muža u općini, zapitana, koliko je spremna da daruje, odgovara drhtavim glasom: »Sav moj život, sav moj život za umirućega!« — »One se noći razabiralo lepršanje dviju duša; one sretoše jedna drugu na putu, što vodi sa zemlje u nebo i s neba na zemlju. Duša se mladićeva spustila na zemlju, a duša se djevojčina digla u nebesku visinu«...

Frischmann je židovskoj omladini pružio veliko blago priča njena naroda u obliku pjesama i pripovijedaka i tako oživio obamrli smisao za sve, što odiše nježnošću i ljepotom. Tako je napisao neizrecivo lijepom i glatkom prozom svoje besmrtno »Biblijske pripovijesti«, u kojima nam se ukazuje podjednako i romantikom i realinom. Ja naslućujem, da njegova velebna pjesan »Brahma«, koja se svojim zanosnim jezikom i idejnom dubinom može staviti o bok Goetheovu »Prometeju«, tvori zapravo uvod u njegove »Biblijske pripovijesti«. Tu podsjeća Frischmann i opet na »vječni povratak«, ali ga tumači drugačije nego Nietzsche. »Daj, odustani, Brahma, jer sve ti je uzalud! Tko je jednom bio stvoren, ne može već nigda da bude nestvoren. Tisuću je puta ono, što je stvoreno, veće od Stvoritelja, veće je i jače od njega dovijeka!« Besmrtnost ljudskoga duha ocrtana je rijetkom snagom, velebno i uzvišeno kao u pisca onoga psalma.

nijesu muževi, koji su stajali na čelu banci, zdvajali. Vjerovali su u instituciju, koja se oslanja o široke mase židovskog naroda i nije djelo pojedinaca. Vjerovahu s osnivačem Kolonijalne banke Wolffsohnom, »da je ideja židovske države odveć velika, odveć uzvišena, a da bi je mogao jedino jedan da nosi. Bude li ali nošena po velikoj cjelokupnosti, to će i mora uspjeti«. (»Wiener Morgenzeitung«).

Iz židovskog svijeta

Pitanje židovskih manjina pred Lige Naroda. — Interview sa generalnim tajnikom komiteja židovskih delegacija. Kako je poznato, bila su pitanja narodnih manjina uopće a naročito židovskih manjina predmetom rasprava Lige Naroda. Generalni tajnik komiteja židovskih delegacija, dr. Leo Motzkin, izjavio je zastupniku židovskog dopisnog ureda o toku ovih rasprava sljedeće:

»Kada sam nakon cijionističke godišnje konferencije u Karlovim Varima dobio nalog, da podjem u Ženevu, pošao sam na put iz dvaju razloga: osiguranje prava manjina za letske Židove i za židovsku autonomiju u istočnoj Galiciji. Pitanje istočne Galicije nije — usprkos vijesti, koje smo dobili iz najraznijih izvora — tretirano u očekivanom opsegu, naprotiv bila je Letška direktno i indirektno predmetom rasprava Lige Naroda. Otvorena su još pitanja židovskih bjegunaca u Beču i pitanje mađarskih Židova.

Što se tiče naturalizacije velikih masa židovskih bjegunaca u Beču, nije uspjelo komiteju ni drugim židovskim organizacijama, da sklone Vijeće Lige Naroda, da ugovor od Saint Germaina komentira u povoljnom smislu za bjegunce. Obzirom na očito nepovoljne odluke Lige Naroda morao je komitej židovskih delegacija odustati od svake intervencije, koja bi u ovom času bila bezuspješna.

I pitanje mađarskih Židova nije se raspravilo na sjednici Lige Naroda. Možda će se kasnije pružiti prilika za raspravljavanje toga pitanja.

Osim pitanja letskih Židova bilo je diskusija principijelne naravi o pitanjima zaštite manjina uopće, koje su se vodile u 6. komisiji Lige Naroda. Englez Murray, zastupnik Južne Afrike tražio je imeno-

vanje specijalne komisije, koja bi se neprekidno bavila tim pitanjima. Interesantno je pri tome, da je Letška, koja pored svega svečanog obećanja nije potpisala konkretne klauzule o manjinama, uzela rezolucije Murraya povodom, da izazivlje principijelnu debatu i da iznosi najdalekosežnije zahtjeve za sve države, samo da se oslobodi od svojih posebnih obveza. Letskoj pridružila se Estonska pa je našla unutar komisije mnogo prijatelja. Kasnija vijećanja morat će se stoga ponovno baviti istim problemima.

Komitej židovskih delegacija bavio se poglavito dvim stvarima: S letskim pitanjem i priredbom materijala za pitanje narodnih manjina. Zastupstvo komiteja nastojalo je, da usmenim i pismenim pregovorima s odlučnim faktorima pojedinih država osujeti taktiku Letske i tražilo je, da Letška potpiše iste klauzule kao što su ih potpisale druge države, a naročito Litavska. Odluka o tom pitanju još nije dovršena, a Vijeće Lige Naroda morat će da konačno riješi tu stvar. Naknadnim informacijama nastojalo je zastupstvo komiteja židovskih delegacija da prikaže ponovno pravo stanje stvari.

Što se tiče Estonske, to bi, obzirom na mali broj židov. pučanstva u toj zemlji bio nedostatak takta, da se poduzela posebna akcija, stoga smo se zadovoljili s činjenicom, da za Estonsku automatski vrijede ista načela kao za sve države, koje se imaju primiti u Ligu Naroda.

Po Letskoj i Estonskoj nabačena principijelna pitanja o obvezama svih država prema manjinama imala su s druge strane za posljedicu povoljan zaključak. Murray prihvatio je princip i formulirao je rezoluciju, prema kojoj Liga Naroda izrazuje nadu, da će svi članovi Lige Naroda provesti prava **narodnih manjina** barem u tolikoj mjeri, u kolikoj su već ustanovljena mirovnom konferencijom. Ta je rezolucija prihvaćena.

Savremena reforma u bečkoj bogoštovnoj općini. — Odstranjenje sistema napojnica. Predsjednik bečke izraelitičke bogoštovne općine izdao je sljedeću naredbu, odnoseću se na izvanredna podavanja prema rabinima, kantorima, činovnicima i ostalim namještenicima:

Broj 3792 ex 1922. Wien, 1. oktobra 1922.

OBJAVA.

Strankama se stavlja do znanja, da nijesu obvezatna, osim tarifanili pristojbi, podavanja bilo koje vrste funkcijonirima i namještenicima općine.

Uredima i organima bogoštovne općine zabranjeno je stavljati predloge o izvanrednim podavanjima, ili pod tim imenom bilo kakove novčane svote primati.

Predsjednik izraelitičke bogoštovne općine.

Ovom svojom naredbom učinio je predsjednik bečke izraelitičke bogoštovne općine kraj jednoj neugodnoj i sramotnoj pojavi u bogoštovnoj općini. Ovu naredbu valjalo bi provesti i u svim općinama našega kraljevstva, jer bi sigurno doprinijela tome, da se s jedne strane poštede općinari pred suvišnim i neopravdanim izdaciima, a s druge strane dizat će se ugled činovnika, koji postaju neovisni od milodara pojedinih općinara.

Progon hebrejskih pučkih škola. Varšava, 12. oktobra. Početkom školske godine poduzeli su neki školski kuratoriji sistematsku kampanju protiv otvorenja hebrejskih pučkih škola. Osobito se napada na hebrejske škole po školskom kuratoriju u Polesiji i Volhiniji. Kuratoriji su do sada u Volhiniji od postojeće 41 hebrejske škole dozvolili otvorenje jedne škole. Naravno nijesu mogle početi sa nastavnim radom, a uredi započeli su već da rekviriraju školske zgrade neotvorenih škola. U Prudzany-u je školska uprava rekvirirala lokal hebrejske škole, u kojem se takodjer nalazi odio prošle godine legaliziranog kulturnog društva »Tarbut«. Slične rekvizicije provedene su i u ostalim gradovima, a prostorije su većinom predane u ruke poljskih škola. Pa premda većina škola podržaje nastavu već od godine 1916., inspektor škola zatvara iste motivacijom, da se u školama dozvoljava poduka samo u poljskom jeziku. Uprava Tarbuta poduzela je već korake, da se odredbe, koje ugrožavaju egzistenciju hebrejskoga školstva sistiraju.

Neuspjela koncentracija mađarskih antisemita u parlamentu. Iz Budimpešte javljaju: Parlamentarna koncentracija an-

Svojim sam u »Židovskoj smotri« (1908.) objelodanjenim prijevodima Frischmannovih pripovijesti »Mali anđeo« i »Kad bi mrtvi mogli progovoriti« pokušao da pružim primjer njegova otmenoga pripovjedačkog dara. Među pripovijesti, s kojima je zamislio da stvori bibliju za mladež, idu i njegove »Šire jecira« (Pjesme o stvaranju), što u osebnijoj prozi prikazuju postanak prvoga čovjeka. Tu je, kao i u već pomenutim »Biblijskim pripovijestima«, upotrebio Frischmann gdje koje mističko tumačenje Zohara. Mnoge njegove priče, što se zovu biblijskim imenima, nadovcuzuju na biblijske motive, kako bi u jevrejskoga čitaoca pobudile zov »natrag k bibliji!« Poznato je, da se u Ješivi zbog izučavanja Talmuda zanemarivala riječ Svetoga Pisma. U krugovima rabinskih autoriteta, što su naginjali na hasidizam, zaziralo se od studija biblije, koji da učenika lako može da natjera u krilo Haskale. Borbeni Frischmann, kojega je providnost obda-

rila oštrim oružjem u obliku pera, nije se u ovim prijevodima poslužio bojovnim oružjem, već ljubavlju i veličanjem biblije ovjekovječivši ideale i ostvarena besmrtna djela židovskih duševnih heroja biblijskoga doba. Gotovo u svim svojim pripovijestima i novelama obradivao je Frischmann pitanja, što zasijecaju u život naroda. Ganutljiva pripovijest »Hazarat nešamot« (Zadušnice) crta potrebnim načinom odmetništvo prekrasne Estere Rosengold od židovstva. Tragedija bogate Židovke, uzgojene bez ljubavi i shvatanja za ideale židovstva, udes je svih nesretnih odmetnica. Frischmann naziva ovaj tip »izgubljenom dušom, koja zbog lažnoga uzgoja postaje izdajnicom svoga vlastitoga naroda«.

No u svim svojim prikazima svraća Frischmann, inače romantik i lirik, pažnju na ozbiljnost života. Njegov mu je narod karika u lancu različitih kulturnih naroda, što je karike do nje hoće da ugnjetu. U »Tehijat hametim« (Uskrnuće

mrtvacu) veli pjesnik, da je geslo »jednakosti i bratstva« tek buncanje sanjara, jer da »Mesija još nije došao!« Ljudi su još daleko od istinske kulture!

Veliki dio njegovih pripovijesti, kao na pr. »Kiduš levana« (Posvećenje mladjaka), u kojima nam crta religiozne običaje i obrede, pokazuje Frischmanna u brižnom nastojanju, da zakone vršenja religije podredi zakonima života. U tome je sadržana žestoka, i ako ne jasno izražena borba protiv one religiozne djelatnosti, koja ne izvire vazda iz unutrašnjega uvjerenja, već se često osniva na navici i na priučenom sujevjernom strahu. S time da pravo, nepatvoreno židovstvo nema ništa zajedničko. No spremnost ljudi, da umru za takove naučene navike, ispunja Frischmanna udivljenjem i strahopočitanjem. Prava kultura još ne postoji. »Dan i noć, svijetlo i tama izmjenjuju se međusobno. Gle, tražio sam svijetlo i to me zadovoljava, jer tko traži svijetlo, u onoga i imade svijetla!«

tisemitskih vodja nije uspjela, pa se sad sprema pokret, da pripravi koncentraciju antisemitskih sila na društvenom putu. Julije Gömbös preuzeo je misiju, da antisemitske društvene udruge koncentrira po uzoru talijanskih fašista u jedinstvenu organizaciju. Nakon izjave Gömbösa namjerava ova društvena organizacija da provede numerus clausus i na socijalnom polju protiv Židova.

Dva židovska zastupnika u Rigi. Prema rezultatima izbora za letski Sejm izabrana su u izbornom okrugu Rige dva židovska zastupnika i to je zastupnik židovskog narodnog bloka dobio 6782 glasa, a zastupnik Agude 4726. Listina Ceire Cijona dobila je samo 474 glasa, tako da nije od nje izabran ni jedan zastupnik.

U Dinaburgu dobila je lista Agude 1600, Ceire Cijona 1000, Narodnog bloka 600 a Bund 200 glasova.

Iz cijonističkog svijeta

Ujedinjenje cijonističkih reformnih grupa u Berlinu. Povodom skupštine, koja je održana prigodom boravka de Liemea u Berlinu, vodili su se pregovori između njemačkih, ruskih i ostalih istočno-evropskih grupa cijonističkog reorganizacionog pokreta u Berlinu za ujedinjenje, čiji je rezultat organizatorno ujedinjenje rečenih grupa.

Ujedinjeni berlinski komitei za cijonističku reorganizaciju potpunoma se priključuje reformnim nastojanjima, koje su našle izražaja na konferenciji u Haagu i sudjelovat će u pripravama za saziv druge konferencije, koja će se održati ove zime. Djelovanje berlinskoga komiteja protezat će se u glavnom na srednju i istočnu Evropu.

Berlinski odbor izjavljuje, da mu nije do negativne kritike, već do pozitivnih reforma u cijonističkoj politici i upravi. Radni plan odbora obuhvaća među ostalim: »Političko osiguranje izgradnje Palestine na temelju engleskog mandata prije svega direktnim pregovorima s Arapima; gospodarsko osiguranje izgradnje Palestine namaknućem fondova po čistim komercijalnim načelima, poticanje privatne inicijative i reforma cijonističke uprave; predobivanje cjelokupnog židovstva za obnovno djelo i saniranje birokratskog cijonističkog pokreta reorganizacijom njegova duha u smislu starožidovskoga naziranja«.

U izvršni odbor izabrani su kao predsjednik Vladimir Temkin, podpredsjednik dr. Alfred Nossig, odbornici dr. Klee, dr. Kollenschel, prof. Kulischer, prof. dr. Levin.

Još uvijek nije postignut sporazum o Svetim Mjestima. Na zadnjoj tajnoj sjednici Vijeća Lige Naroda, koja se održala prošlog tjedna u Ženevi podnio je zastupnik Engleske, Lord Balfour, memorandum s novim prijedlozima glede komisije za Sveta Mjesta u Palestini, koja je predviđena u članu 14. palestinskog mandata. Prema jednoj izjavi tajnika Lige Naroda nije ni sad postignut sporazum o engleskim prijedlozima. Različitost političkih i vjerskih interesa kao i rivalitet raznih vjerskih zajednica onemogućile su, da se stvar smjesta riješi tako, da je Lord Balfour povukao svoje prijedloge. Zamolio je druge

članove Vijeća Lige Naroda, da se po mogućnosti zalažu, kako bi se svladale još postojeće poteškoće.

Iz Palestine

Arapski list protiv arapskog bojkota. Arapski list »Lissan el Arab« bavi se zaključkom arapskog kongresa, da se izjavi bojkot prema svim židovskim trgovcima. Izvedba toga bojkota, kako se javlja, odgodjena je. Taj članak veoma je značajan, medju inim veli slijedeće: Borci za taj pokret nijesu mislili, da li će pučanstvo Palestine u svojoj današnjoj situaciji moći da podnosi taj teret. Kada je arapski kongres u Nablus-u o bojkotu diskutirao, ponajviše su zastupali mišljenje potrebe bojkota osobe, koje se u trgovinu ne razumiju. Poznati arapski trgovac Rešid Chap Ibrahim, upozorio je na ogromnu štetu, koja bi provedbom bojkota nastala. Značajno je pripomenuti, da su one iste osobe, koje su na tom kongresu tražile bojkot robe židovske provenijencije, mjesec dana prije kongresa prodali Židovima zemljište za ogromne svote. Ta pojava dokazuje dvoje: nemogućnost proglasiti bojkot, i pogrešku, u kojoj se stanoviti ljudi nalaze. Osim toga znamo, da je, čim je arapski kongres zaključen, jedan od delegata kongresa došao u Jeruzalem i zatražio u jednoj nearapskoj banci zajam od 400 egip. funti. Ravnatelju banke, koji ga je upozorio na plan protužidovskog bojkota, odgovorio je smijući se: »Ne, vi nijeste takovi ljudi, protiv kojih bi se mogao bojkot proglasiti.«

Prije dva dana — tako nastavlja pisac ovoga članka — bio sam sa jednim veoma uvažanim muslimanskim trgovcem u Jeruzalimu, koji je član jedne uvažene patricijske obitelji i koji posjeduje u blizini Jafe imanje. On mi je izjavio svoju sumnju i negodovanje ovim riječima: »Ja ne tajim, većina mojih klijenata su Židovi. Trgovina zastaje i mi ne znamo od kakovoga će djelovanja taj bojkot da bude.«

List se obraća na trgovce i upozoruje, da će loše posljedice bojkota morati oni sami snositi, i preporučuje im, da se tim pitanjem ozbiljno pozabave, prije nego li izvedu nacionalnim interesima škodljive odredbe.

Centralni komitet židovskih gospojinskih društava. Iz Jeruzalima se javlja: Zastupnici svih onih gospojinskih društava, kojima je glavna zadaća zaštita materinstva i skrb oko djece, stvorili su prije kratkog vremena centralni komitet, kojemu je na čelu kao predsjednica Lady Herbert Samuel i kao tajnica gospojica Hneriette Szold. Taj komitet služi kao savjetodavna institucija za sve one buduće organizacije i pojedine osobe, kojima je stalo do unapređenja socijalnoga rada u Palestini. U samom Jeruzalimu privesti će centralni komitet istovrsne organizacije k zajedničkom radu i time ujediniti sve radne sile. Za sada je u centralnom komitetu zastupana Hadasa, Internacionalna cijonistička gospojinska organizacija, Ezer Jaldot (Društvo za pripomoć djevojkama). Hista drut našim ivriot (židovska gospojinska organizacija) i mnoge druge organizacije.

Javne radnje. Jeruzalim, 7. oktobra. Ured za javne radnje i gradnju sveopće židovske radničke organizacije u Palestini priopćuje: Za sada je pri gradjenim, stolarskim i kovinarskim radnjama u gradu i zemlji zaposleno 1485 radnika. Pri cestogradnjama, planiranju zemljišta, isušivanju močvara i slično zaposleno je 2170 radnika. U prošloj sezoni gradnje preuzeo je ured za javne radnje od sveopće radničke organizacije gradnju od 325 objekata za cijenu od 160.000 engl. funti. Ured utemeljio je dvije velike specijalne radione: 1. Veliku stolariju u Tel-Avivu sa najboljim strojevima. U toj radioni rade najbolji strukovnjaci iz Jafe; radiona preuzima sve stolarske radnje objekata, koje izgradjuje ured, kao i radove privatnih osoba. 2. Radionu za mrvljenje kamenja i izradbu stuba, pločnika i sličnog. Ured je uložio osobiti trud, da u graditeljstvo uvede židovske radnike, što mu je i uspjelo. U zadrugama organizacije nalaze se za sada 55 radnika vještih obradbi kamena, koji su tu struku u zadnjoj godini naučili, te 75 kamenozidara, od kojih stanoviti dio izvadjava radove takovom vještinom, da je nadgled specialiste nepotreban, 100 radnika vještih kamenolomnim radnjama i na stotine daljnjih gradnji, popločivanju i krečenju vještih radnika. Osobitu pozornost polagalo se radnjama u kamenolomima, obradbi kamena i kamenogradnji. Osvojenje toga radnoga područja, koje u zemlji tisuće nežidovskih radnika zaposluje, od neminovnog je uvjeta za proširenje židovskog gradjevnog rada. Kamenogradnja zauzeti će važno mjesto pri predstojećim državnim gradnjama, a oprema i izobrazba toj vrsti rada spremnih radnika neodgodiv je preduvjet za preuzimanje takovog rada.

Radnički posredovni rad u Palestini. Berlin, 8. oktobra. (J. C. B.) Na putovanju po Evropi nalazeći se zastupnici Židovskog narodnog vijeća u Palestini dr. Yellin i Černović, predali su Egzekutivi židovske svjetske pomoćne konference memorandum, u kojemu se obrazlaže potreba organiziranja modernoga radničkoga posredovanja u Palestini, i gdje se dalje javlja, da je Vaad Leumi u tu svrhu uspostavio ured, u kojem sudjeluju razne organizacije radnika i poslodavaca. Ured će u svim gradovima i kolonijama otvoriti pododjele, koji će se osobito brinuti oko namještenja i zaposlenja novo pridošlih imigranata. Jer se ograničenje imigracije u Palestinu temelji na broju nezaposlenih, umanjiti će djelovanje jedne velike radne posredovne akcije broj nezaposlenih i na taj način moći povećati imigraciju.

Egzekutiva židovske svjetske pomoćne konference zaključila je taj pothvat Vaad Leumi-a materijalno potpomagati i sve organizacije, koje s njom saradjuju, na veliku važnost ove nove institucije za izgradnju Palestine upozoriti.

Arapci za arapsko-židovski sporazum. U zadnje vrijeme upravili su vodje arapskih plemena brzojave vrhovnom komesaru Palestine, sir Herbertu Samuelu, u kojima traže, što brže provedenje izbora za Zakonodavno Vijeće. To je protuakcija nekih uglednih Arapa protiv parole, koju propaguje Egzekutiva šovinističkog arapskog palestinskog kongre-

sa u Nablusu, da Arapi ne učestvuju kod izbora za Zaknodavno Vijeće. U brzopjavu poznatog arapskog plemena Al-Crad veli se među ostalima: »Budućnost naše zemlje traži, da dodjemo konačno do sporazuma sa Židovima. Vlada Palestine mora da upotrebí najstrožije mjere protiv onih, koji huškaju na rat jedne stanovnike zemlje protiv drugih«.

Prof. Rosenthal inspicira Hadasu. Na osnovu poziva finansijskog i gospodarskog vijeća Cijonističke Organizacije uputio se prijašnji profesor moskovskog sveučilišta Rosenthal, koji sada stanuje u Berlinu, u Palestinu, da inspicira uredbe Hadase. Prof. Rosenthal, poznati kapacitet na području pučkoga zdravlja, povratio se opet u Berlin nakon dovršenja svoje zadaće u Palestini, gdje je posjetio Rothschildovu bolnicu i ostale zavode Hadase u Jeruzalimu i okolici, isto tako u Jafi, Rišon le Cijonu, Petah Tikvi, Nahlat Jehuda i u Galileji.

Dar vrhovnog komesara židovskoj narodnoj biblioteci. Podtajnik Vrhovnog komesara upravio je židovskoj narodnoj biblioteci u Jeruzalimu: »Vrhovni komesar za Palestinu naredio mi je, da Vam predam pero, kojim je potpisao njegovu zakletvu i naredbe, koje je na dan svoga imenovanja kraljevskim re-skriptom za Vrhovnog komesara. To pero neka se čuva u židovskoj narodnoj biblioteci do osnutka židovskog muzeja, kojemu se onda na vječnu spomen ima predati ovo pero«.

Fakultet za filozofiju i humanistiku u Jeruzalimu. Predsjednik Vaad Leumia g. David Vellin, posjetio je Pariz i London, da bi našao podupiratelje za filozofski i humanistički fakultet, koji se ima osnovati u Jeruzalimu. Na vijećanju, koje se održalo pod predsjedanjem Grand Rabina Francuske, dr. Levia, stvoren je komitej za unapređivanje ovoga fakulteta. Komitej preuzeo je obvezu, da će kroz 5 godina godišnje doprinjeti 3000 funti šterlinga za tu svrhu. Toj svoti doprinjet će baron Edmond de Rothschild sam 2000.— funti godišnje.

Velik dar za jeruzalimski univerzitet. M. Naven, Palestinac, koji živi u Parizu, darovao je Vaad Leumiu u Jeruzalimu zemljište u vrijednosti od 5000.— funti, na kojem se imaju smjestiti neka odjeljenja židovskog univerziteta, pošto mjesto na Skopus brdu nije dosta veliko, da se mogu na njem smjestiti svi zavodi univerziteta.

Jedan Murillo u Bezaletu. Mr. Rosenfeld u Parizu poklonio je muzeju Bezaleta vanredno dragocijen dar. Radi se o slici, koja poliće od Murilla, a prikazuje Abrahama i anđjele. Ovo umjetničko djelo kupio je Rosenfeld na dražbi slika španjolske kraljice Jelisavele iz palače u Bastili. Ovaj dar znači lijepo obogaćenje Bezaleta, kome je Rosenfeld pored drugih darova poklonio i stari dragocijeni parohet, koji je prije bio vlasništvo markiza Saint Yves, bivšeg francuskog poslanika u Rusiji.

Zasnovani novi trgovački centar u Jeruzalimu. 22. septembra podpisan je ugovor sa Palestine Land Development Company u pogledu tako zvanog Antiohus-trga. Na jezercu Mamileh u Jeruzalimu, ima se izgraditi novi

trgovački centar u Jeruzalimu. Ovaj trg, koji osim gradilišta, stečenih po Anglo Palestine Company i Anglo Egyptian Bank obasiže 28.000 kvadratnih rifi, razdjeljen je u 6 parcela. Parcela 5 i 6 već je rasprodana, dok su u ostalim parcelama još pojedina gradilišta na prodaju.

Gradnja jevrejske gimnazije u Jeruzalimu. Kao što smo svojedobno javili, bio je raspisan javni natječaj za novogradnju jevrejske gimnazije u Jeruzalimu. Kako doznajemo produljen je rok natjecanja do 15. novembra.

Iz Jugoslavije

Tajništvo Saveza cijonista Jugoslavije. Tokom ove godine napustit će tajnik SCJ svoje mjesto. Savez cijonista upućuje stoga poziv na sve sumišljenike, koji su voljni da preuzmu mjesto tajništva, da se pismeno ili osobno obrate na Radni odbor SCJ., Zagreb, Ilica 31., u svrhu ustanovljenja uvjeta namještanja.

POVJERENICIMA ŽIDOVSKOG NARODNOG FONDA!

Umoljavamo sve povjerenike Ž. N. F.-a, koji se još nijesu izjavili za prikazivanje filma u njihovim mjestima, da nam smjesta jave, da li reflektiraju na Palestinski film, da uzmognemo konačno sastaviti definitivni program prikazivanja Palestinskog filma.

Uprava Židovskog Narodnog Fonda.

Jevrejski kursevi. Savez jevrejskih omladinskih udruženja priređuje početkom novembra ove godine kurseve odnosno seminare iz stare i nove jevrejske književnosti, problema cijonističkog pokreta, jevrejske istorije i palestinografije.

Svaki će kurs početi javnim predavanjem iz gore spomenutih disciplina, a tek iza toga držat će predavači u dogovoru sa slušačima kurs odnosno seminar u vrijeme koje svima odgovara.

Predavanjima bit će svrha, da šire jevrejske krugove zainteresuju za kulturu i znanost jevrejstva, teoretske i praktične probleme cijonizma, kursevima pak da pruže priliku pojedincima, koji se zanimaju za pojedine predmete, da bi mogli steći dublji uvid u njih, u njima se vaspitati i nadalje se njima baviti.

Početnom prvom predavanju pojedinih predavača imade pristup svaki, kursevima pak onaj, koji se može obvezati, da će stalno dolaziti, jer ovo zahtjeva svrha kurseva.

U slijedećem broju Židova bit će objavljen program i red prvih predavanja.

Omladinski Savez.

Glavna skupština »Lira« u Sarajevu. Dne 4. oktobra održala se pod predsjedanjem dra. S. Maestra u Židovskome domu glavna skupština. Predsjednik nakon pozdrava prikazuje rad »Lira« u prošloj godini, i ističe da je najveća pažnja

bila posvećena gajenju pjesme. Društvo borilo se poteškoćama ali je ipak napredovala. Tajnik Samakovića izvješćuje, da je »Lira« češće priredjivala sastanke i sjela i zborom sudjelovala kod mnogih prigoda u hramu i na priredbanja drugih društava. Tajnik izričito naglašuje da je materijalni opstanak bio omogućen jedino subvencijom sefardske općine kojoj društvo duguje zahvalnost. Blagajnik gosp. I. Levi izvješćuje o stanju blagajne te konstatuje da društvena imovina iznaša 24000 kruna. Arhivar Azriel izvješćuje o društvenom arhivu te o nabavkama u zadnjoj godini. Nakon podjeljenja izriješnice izabran je ovaj odbor: Predsjednik: dr. Samuel Maestro, podpredsjednici: dr. Albert Izrael, Mair Musafija. Tajnik: dr. Mosko Poljokan. Blagajnik: Izidor Levi. Arhivar: Rafael Izrael. Odbornici: dr. Avram Baruch, Moritz Bachar, Josip Brettler, Nani Finci, Albert Gaon, dr. Ezra Kajon, Buki Kabiljo, dr. Jakob Levi, Jaques Musafija, Naci Neuer, Moritz Papo, Baruch Samakovića. Revizori: Albert Kajon, Izak Perić. Dr. Maestro zahvaljuje u ime izabranog odbora na izbor te upravlja topli apel na općinstvo da svojski podupire nastojanja društva.

Križevci. U predvečer Simlat Tora prikazivan je ovdje na sveopće zadovoljstvo »Palestina film«, te su tomu prikazivanju pribivali svi Židovi bez razlike stranaka, a i mnogi nežidovi. Pored čiste dobiti postigao je film lijep uspjeh. G. Hinko Schwarz, darovao je odmah 500 K za Židovski Narodni Fond, a i mnogi drugi povesti će se njegovim primjerom, jer sad znadu, u koju svrhu služi novac, što ga daju Židovskome Narodnome Fondu. Nadamo se, da ćemo doskora vidjeti materijalni uspjeh.

Mnogo je truda uložio oko prikazivanja i dobave filma g. Vilim Rotter, ma da nije cijonista, te mu budi izrečena na ovome mjestu srdačna hvala.

Z. H.

Novo židovsko društvo u Djalovu. Na Roš'hašanu osnovano je ovdje na poticaj židovskih mladića društvo pod imenom »Židovsko kulturno i športsko društvo« sa svrhom, da budi u židovskim djevojkama i mladićima židovsku svijest na kulturnom i športskom polju. Znamo, da će naš rad biti težak, mnogi nas javno nazivlju separatistima, i nastojat će da nam naškode. No mi smo uvjereni, da ćemo uspjeti i da moramo uspjeti koji moralno, toli materijalno. Na konstituirajućoj skupštini dne 8. listopada 1922. izabrani su: predsjednikom dr. Žiga Spitzer, potpredsjednikom Langfelder Mijo, tajnikom Rudolf Bornstein, blagajnikom Jos. Frank. Odbor sastoji: Josip Barta, Vilko Braun, Hans Glesinger, Berta Krakauer, Emil Löwy, Oskar Mahler, Olga Münz, Robert Spiegel, Eiza Weiss. Revizori: Oskar Bessermann, Viktor Zwieback.

Stedne uloge ukamaćuje sa
i vraća iste bez otkaza

5%

ZAGREB
Nikolićeva 7

MEDJUNARODNA BANKA

D. BEOGRAD
D. Terazije 23

5%

Vijesnik Povjereništva Židovskog narodnog fonda (Keren kajemet lejisrael) za Jugoslaviju

Iskaz darova broj 19. od 6. do 18. oktobra 1922.

JAAR JUGOSLAVIJA.

Bjelovar: prof. Rudolf Šaj na ime svog oca Josipa 2 masl. 100.—
 Bela crkva: Prigodom Barmicve sina Ignaca Grossa sabrano je na ime Eduarda Grossa: Iso Grünwald 40; po 20: Ign. Klein, Berislav Kraus, Samuel Zwibach, Sava Schöffer, Leo Goldstein, Ign. Gross, Adolf Singer, Leopold Schnabl, Isidor Flesch, Jos. Gross; po 8: Wilh. Hirschl; svega 5 maslina 288.—
 Sarajevo: Moise Montilja prig. ratifikacije mandata 20 masl. 1000; Albert Ozmo 8 = 400; Albert Atlas 1 = 80; N. N. prig. Herzlove godišnjice 20 = 1000; Jakob Isak Danon 10 = 500; svega 59 masl. 2980.—
 Zenica: Josefina Schönwald n. i. pok. Kalman i Klotilda Schönwald 2 masl. 100.—, Kraus Artur 2 = 100; Samuel Papo n. i. pok. Isidora Levi 1 = 50; svega 5 maslina 250.—
 Banjaluka: Na teferiću u bašći Poljokan sakupljeno u počast dra. Moske Poljokan 18 masl. = 900; na omladinskom sijelu sab. 8 = 400; na rođendan Fredijna Brannera 6 = 320; djevojčice sakupile za vrijeme praznika 4 = 232; Prig. boravka porodice Alkalay i Haima i Alberta Ozme dar. u kući Sal. Is. Poljokan: Salomon I. Poljokan 8 = 400; po 200: Haim Ozmo, Albert Ozmo, Erna Poljokan, Leon Alkalay, Salamon Haim Poljokan; svega 65 masl. 3252.—
 Zagreb: Dr. A. Licht umj. čestitke vjenčanju Ise Cohena 2 = 100; N. N. 16 = 800; Rothschild 4 = 200, Dr. Hugo Kon n. i. pok. roditelja Eduard (Slavoljub) i Josipe Kon 20 = 1000; David Spitzer n. i. Edil i Hansi Spitzer 2 = 100; Umjesto vijenca na grob pok. Vjekoslava Hirschla daruju: Löwy 2 = 100; Hirschler 100; Sliasnij 100; Schönfeld 80; Bienenfeld 80; G. Schwarz 60; F. Schwarz 40; Diamant 40; za 12 masl. = 600; svega 54 maslina 2700.—
 9750.—
 Do sada darovano 5495 maslina.
 Za popunjenje šume treba još 4505 maslina.

OPĆI DAROVI.

Karlovoselo: Dr. Julio Dohany 280.—
 Bjelovar: Ženika Weinrebe 40, Zlata Weiss 14 54.—
 Osijek: Filip Lang 300, Regina Schwarz 120 420.—
 Prijedor: Regina Levi i Rahela Stern sabrale 400, Haim Hasson iz Sanskog Mosta za posredovanje 400 800.—
 Novska: Rudolf Spiegler sabrao kod obitelji Spiegler 340.—
 Gradačac: po 40: Artur Kraus, Benjamin M. Kabiljo, Ig. Cigler, J. Kabiljo 160.—
 Sanskimost: Za otkup od čestitanja daruju: po 80: Eliezer Z. Levi, Haim Hasson, David Kabiljo; po 60: Avram Isak Atijas, po 40: David Albahari, Djojica Levi; po 20: Benjamin Reich, Sigi Komornik 420.—
 Daruvar: Novo izabrani odbor Žid. bog. općine daruje na svojoj konstituirajućoj sjednici 660.—
 Bela crkva: Na Roš-hašana daruju: Berislav B. Kraus 300, Jos. Gross 270; po 200: Ignac Klein, ud. Eduard Temmer, Ignac Gross, Bernat Reiner, Aleksander Sendrović; po 100: Isa Grünwald, Aleksander Schlesinger, dr. Makso Zinner; po 50: Iso Weiss, Adolf Singer, Marton Gross; po 40: Iso Flesch 2060.—
 Zenica: Sam. Trinki 100; Rafael S. Trinki 40 140.—
 Zagreb: Clara Barmaper za otkup od čestitanja 300, Maks Borovic za darovani koledar 40 340.—
 Sarajevo: Lenka Stern 40; »Kearot« sabrano u hramu: Alaf Aboker 165, Bej Tefila 726, Kal Hadaš 681, Tefliat Akšahar 300, Jakob Schreiber 164, Jakob Baruch prig. zaruka gdjice Pinto 400, na Herlovu vječanošću u Kiseljaku sabrano 7260 9736.—
 15410.—

SAMOOPOREZOVANJE.

Prijedor: Salamon Mevorach 240.—
 Sarajevo: Rahela Romano 24.—, Rifka Pinto 36.—, Isidor Vita Levi 60.—, David Salom 24.—, dr. M. Levi 60.—, Mihael Ast 30.—, Renata Maestro 12.—, Mici Neumann 120.—, Rika Konforti 30.—, Luna Pinto 30, Moric Wasserstein 30.—, Erna Papo 30.—, Eliezer M. Papo 36.—, Natan Kulberg 150, Sara Abinun 24.—, Žid. ašk. gosp. društvo 180.—, Milka Hirschl 24.—, Bernardo Klein 300.—, Avram Maestro 60.—, Moise Maestro 30.—, Anton Lehr 180.—, S. Hahamović 60.—, Sida Alkalay 60.—, Sam. Cappon 30, Haim Azmo 60.—, dr. Žiga Bauer 60.—, Menahem Papo 120.—, Reuben Abinun 60.—, Isak Perić 60.—, Pepi Pinto 30.—, Isak Salom 30.—, dr. Maestro 24.—, Haim Kalderon 24.—, Erna Israel 24.—, Osiat Apel 30, Albert Papo 30.—, Salamon H. Levi 30.—, Rena Finzi 30.—, Rahela Gaon 12.—, Erdonja Bararon 36.—, Ella Pardo 60.—, Zumbula Finzi 60.—, Salamon Pollak 50.—, Juda Montilja 120.—, dr. Wessel 10.—, Albert Alkalay 300.—, Eliša Musafija 50.—, Moric Alkalay 10.—, Haim Daniti 20.—, Jakob Konforto 24.—, Moric J. Papo 50.—, dr. Cesar Kajon 50.—, »Bar Kohba« 150.—, »Achdus« 120.—, Silvio Papo 300.—, Jakob Leir 50.—, Josef Ferera 120.—, Isak Salom 75.—, Baruh Samokovlja 45.—, Jos. Finzi 36.—, Montilja 36.—, Haim Kalderon 30.—, Salamon H. Levi 30.— 4202.—
 4442.—

ŠKRABICE.

Zagreb: »Benot Cijon« 64.—, »Nova knjižara« 233.— 297.—
 Karlovoselo: Dr. Julio Dohany 120.—
 Alibunar: Emanuel Stein (poslao bez specij.) 540.—
 Zenica: Atlas Mario 68.—, Atlas Salomon 50.—, Drasinover Euduard 26.—, Artur Kraus 488.—, Levi Samuel 40.—, Levi Zadić 12.—, Levi Avram 38.—, Montilja Juda 59.—, Montilja Josef 20.—, Ozmo Mayer 16, Ozmo Elias 10.—, Pinto Benjamin 50.—, Papo Samuel 60.—, Schönwald Josefina 50, Salom Moric 20.—, Trinki Samuel 100.—, Trinki S. Rafael 20.—, Weiss Otto 162.—, Žid. nac. društvo 97.—, svega 21 škrabica 1426.—
 Mitrovica: Löwy Weiss 241.—, Sigm. Gross 100.—, Z. Kerekeš 20.—, E. Alt 7.—, J. Fleischman 11.60, Sal. Buchwald 76.—, A. Rosenberg 8.—, Herman Rotmüller 20.—, H. Weissberg 28.—, J. Kraus 28.60, F. Gärtner 35.27, A. Sommer 33.—, svega 12 škrabica 588.48
 Bela crkva: Dr. Makso Zinner 200.—, Aleksander Schlesinger 20.—, Leo Goldskin 21.20, Bernat Reiner 200.—, Ignjat Klein 44.—, u hramu 2 kom. 120.—, svega 7 škrabica 605.20
 3576.68

MASLINE

Zagreb: Hinko Spiegl u vrt pok. roditelja Ilke i Pinkaša Spiegl 2 = 100.—, Josip Wachs u vrt Elle 1 = 50.—, Ljudevit Weiss u vrt pok. kćerke Side 4 = 200.— 350.—
 Sarajevo: O. Thau u gaj pok. sina Johana Thau 300.—
 Skoplje: Prig. vjenčanja Solči Semajo

de Majo — Ašer Benarojo daruje Josef de Majo za otvorenje vrta na ime roditelja Semaje i Malvine de Majo 10 maslina 500.—
 1150.—

DAROVI KOD TORE.

Zagreb: Prigodom blagdana daruju: Marko Fleš 1000.—, Makso Nyitrai 500.—, dr. Alfred Singer 100.—, Arnold Tadanier 100, 1700.—
 Prijedor: po 80.— Sabetaj Levi, Daniel Stern, dr. Schiffer, Leop. Hirschmann, Salamon Mevorach, Šandor Mevorach, Daniel Weiller, po 40.— Oskar Stern, Jako Kabiljo 720.—
 Križevci: Prig. velikih blagdana daruju: po 500.— Aleksander Goldschmidt, Drag. Hirschl, po 200.— Marko Deutsch, po 100.— David Hirsch, Gradec Vlatko Hirschl, Josip Goldberger, Ljudevit Berkeš, Vilko Schwarz dr. Engl 1800.—
 Alibunar: Prigodom velikog blagdana darovano 1400.—
 Mitrovica: Prig. vel. blagdana daruje dr. Žiga Baum povodom ozdravljenja svoje supruge Tine 4000.—, Judita Baum (Vukovar) u spomen svog pok. muža Alberta Bauma 4000.— 8000.—
 Sarajevo: Albert Alkalay 1000.—, Jak. Schreiber 164.—, Ernst Hirschl 200.—, Moise Poljokan 40.—, Mihael Levi 100.—, N. N. 400.—, Ichak E. Salom 500.—, Menahem J. Papo 400.—, Kalmi J. Musafija 200.—, Muško H. Finzi 200.—, Cadik S. Salom 100.—, Isidor Baruch 100.—, Isak Gabriel Papo 100.—, Jakob Maestro 90.—, Šabetaj Finzi 80.—, Isak H. Levi 50.—, Salamon Montilja 40.—, dr. M. Levi 40.—, David L. Koln 40.— 3944.—
 17564.—

OBITELJSKA DAR. KNJIGA.

Zagreb: Prig. vjenčanja Fride Lauš—Marko Krešić daruju: Regina i Adolf Lauš 400, Frida i Marko Krešić 400.—, Ivan Rechnitzer 200.—, Zora Lauš 100.—, Gisella Rechnitzer 100.— 1200.—
 Sarajevo: Prig. vjenčanja Matilde Finzi — Jakob Maestro 560.—, Rahele Maestro — Salamon Romano 730.—, Erna Levi — David Levi 460.—, Loni Zeichner — Jul. Singer 2040.—, Erdonja Altarac — Leon Levi (Beograd) 950.—, Gina Musafija — Albert Muško Finzi 200.—, Estera Tattori — Menahem J. Papo 800.—, prig. zaruka Adler — Opperman 560.— 6300.—
 7500.—

PREGLED.

Umišlo je iz Hrvatske i Slavonije i Dalmacije K 18.889.48
 iz Bosne i Hercegovine K 34.710.—
 iz Srbije K 500.—
 iz Vojvodine K 5.293.20
 Ukupno K 59.392.68

Od 1. januara 1922. do 18. oktobra 1922. unišilo je sveukupno K 914.22982.

Jedino najveće specijalno skladište kratke nakitne i pletene robe samo na veliko, niske cijene, solidna podvorb
Dragutin Ullmann, Zagreb
 Ilica 36 Ilica 36

IMPORTNA KUĆA

D. HIRSCHL I DRUG

8 AKADEMSKI TRG ZAGREB AKADEMSKI TRG 8
 TELEFON BROJ 13—31. TELEGRAM: HISCOMP.

nudja na veliko manufakturnu robu

»METALOKEMIKA«
D. X D.

ZA KEMIČKE I RUDARSKE PROIZVODE

STROSMAYEROVA UL. 6 ZAGREB STROSMAYEROVA UL. 6
 KRALJA PETRA UL. 62 BEOGRAD KRALJA PETRA UL. 62

Brzjavi: Metalokemika Telefon interurb. 16-11

KOVINSKE i željezne polufabrikate
 KOVINE i sve kovinske legure
 KEMIKALIJE, osobito

modra galica

PRISPIO **AIDA** PAMUK

» AIDA «

za dobiti kod veletrgovine kralke, pamučne, pletene kao i D. M. C. robe

Ferdo Schwarz i drug, Ilica br. 45
 Telefon 2-56 Brzj. naslov: Švadruk

ISAK STEIN
67 ILICA 67

Trgovina kratke i manufakturne robe
 Veliki izbor čarapa

Asbestni škriljevac
 cement, vapno, opeke,
 betonsko gvožđe, traverze
 i sav gradjevni alat, te materijal
 prodaje na veliko:

»GRADIVO« trgovačko društvo za promet gradjevnim i tehničkim materijalom

ZAGREB Bogovićeve ulica br. 3
 Telefon 5-55 Brzjavi „Gradivo“

DIONIČKO DRUŠTVO „MERKUR“
 VELETRGOVINA I KONFEKCIJA PAPIRA

TELEFON: 17-95 ZAGREB - ILICA 31 PAMERKUR BRZOJAVI.

Veletrgovina
 pisačeg, risačeg, novinskog, te omojnog papira

Vlastiti proizvod
 bilježnica, notesa, blokova i konfekcija svih proizvoda i papira

Tvorničko skladište
 kuverata, te pisačeg i risačeg pribora

INSTALACIONI ZAVOD
MILAN FREIBERGER
 BAKAČEVA ULICA BR. 5 ZAGREB TELEFON BROJ 6-14

UVADJANJE ELEKTR. POGONA (CENTRALA), DYNAMO STROJEVA, ELEKTROMOTORA, ELEK. RASVJETE, KUĆNIH TELEFONA. PREUZIMA SVE POPRAVKE ISTE STRUKE.

„GOLUB“ **„ГОЛУБ“**

JE NAJBOLJI PAMUK

ZASTUPSTVO I SKLADIŠTE
A. ROMANO
 ZAGREB
 AKADEMIČKI TRG BR. 8

Upotrebljavajte samo

»L Y O«

kozmetičke preparate

VREĆE

iz jute, tekstilita i papira nove i upotrebljene u svim dimenzijama za brašno, posije, ugalj i t. d., dobiju se najjeftinije kod tvrtke

SCHOTTEN I DRUG
 Vrhovčeva 13 ZAGREB Telefon 19-65

Kupujemo sve vrste upotrebljenih vreća uz najveću dnevnu cijenu —
 Zavod za posudjivanje nepremovnih ponjava